

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך כג, תשל"ב

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

הספרות הישראלית החדשה בחרה לה נתיב ביניים.
 נטלה הרבה מבן-אב"י, אבל את דרכו בשלמותה לא המשיכה.
 ואפשר לאמור, שעם הסתלקותו של בן-אב"י, נסתיימה תקופת
 בן-יהודה בסגנון העברי.
 (המשך יוא"*) ב

* בהמשך המאמר יבואו פרקים על הצעות בן-אב"י לכתיבת
 העברית באותיות לאטיניות ולתיקוני כתיב ועל חידושו בלשון.

עקיבא בן-עזרא תוספת מלים**

אֲבוּבִית - אֵב קטן.
 אָבִיב חֲדָשׁ וְנִיגָלָה, אֲבוּבִיבִים חֲתָנִים פְּרָחִים גִּילָה
 (אלעזר בירבי אבון, ידיעות המכון לחקר השירה העברית
 ה', רפ"א).

המהדיר שפיגל אומר: "גל שהוא צורה של זעירות מל' אבי הנחל
 שה"ש ו, יא)... ואולי הוא צירוף פייטני של ב' תיבות: איבי אביבים.
 חתנים: מל' רז"ל בתענית זע"ב: מאימתי מברכים על הגשמים?
 משיצא חתן לקראת פלה... וכונת הפייטן: הגיע תור ניסן, שהוא

** ד"ר עקיבא בן-עזרא, סופר ומורה, שעשה רוב ימיו בארצות-
 הברית, ולפני שנים מעטות עלה לארץ-ישראל, אסף אגב קריאה
 מרובה במשך שנים רבות כמה מאות מלים וצורות, שלא הובאו
 במילונים. מתוך אוספו הגדול אנו מביאים קטעים, שיש בהם חומר
 חשוב לכל מי שמתעניין באוצר המלים שבספרות העברית לתקופותיה
 ולתפוצותיה. - המערכת.

חודש אביב (שמ' יג, ד) ובו השעורה אביב (שם ט, לא), ובו הארץ מלאה דשאים (ר"ה יא ע"א) ופרחי אילן מלבלבים (ברכ' מג ע"ב).

אָבוֹי, מִרְ: אָבוֹיִם.

חֲפֵנוּ בּוֹלֵעַ מַחֲטֵי אָבוֹיִם (א"צ גרינברג, רחובות הנהר, מז).

אבס, בינוני פעל מְאָבֵס, מפוטם.
הויתו המאובסת של הרשע גם אין לה פירות (א' קריב, שבעת עמודי התנ"ך, עמ' 202).

אָבְקָבֶק - אבֶק דֶק.
והוררי חמה מעורבים בקוי אבֶקֶבֶק דֶק ועדין (יעקב צוזמר, שחרית של תשעה באב, "הדואר", שנה כ"ב, גיל' לד, הערה).

אָגֶלָה - אָגֶל; לֶהֱטָה - לֶהֱטָה.
אָגֶלֶת לֶהֱטָה קֶרַח צִרְתָּה רָקִיעַ הַשְּׁמַיִי (מיוחס לרס"ג, "מלילה", מנצ'סטר, תשי"ז, עמ' 177).

וולאי, האסכולה הפייטנית של רב סעדיה גאון, מפרש: "אגלת להטת = אגל ולהט = מים ואש, ר"ל: יצרת ממים ואש את רקיע הקרח הנורא (יחו' א, כב), שהוא הרקיע השמיני. אשר ל"להטת", אפשר שלקוח מן ההיכלות (היכלות, פרק ד', ביהמ"ד לילינק, ח"ב, עמ' 42).

לי נראה, שרס"ג עשה כאן פועל מן השם אגל, וצריכים לנקד אָגֶלֶת, לֶהֱטָה בנוכח, כמו צִרְתָּה, בְּחֶרֶת, בִּנְתָה, חֲקָתָה (שם, עמ' 177).

אָגֶמֶן, פֿ־ע – נכפף כאגמון.

אָגֶמֶן ראשינו וְסֶמֶר שַׁעֲרֵינוּ / נִבְהָלוּ עֲצָמֵינוּ וְצַפֵּד עוֹרֵינוּ
(פיוטי יני, שלה).

המהדיר מעיר שם, בהערה קנו: ע"ד שאנן, רענן. — כלומר
צורת עבר של הפועל.

אָגְרוֹפִים.

וְנִגַּן סֶסְגוֹנִי עוֹ חוֹמֶק בֵּין אָגְרוֹפִים (י"ל ביאלר, אשדות
מים, עמ' 253).

אָדָה – אד.

אָדָה קטורה בכף מעטיר (יוסף מרקוס, גנזי שירה ופיוט,
עמ' 16).

אָדֶן – עשה לאדון.

עולם בו הפול מעדנים ומאדנים אותו והוא העליון
(יוחנן טברסקי, פרקים, ז-ח, עמ' 253, חיפה 1958).
במילוני אבן-שושן וכנעני יש התפעל.

אָחֵל – קודח, עפ"י אחילו (גיטין ע"א; ברכות לב ע"א).
בְּלִיל זֶה נֵשֵׁב אֲבֵלִים / חֲפוּיֵי רֹאשׁ וְאֲחֵלִים (על נהרות
ספרד, עמ' 37, שורה 11).

איב – התפעל – התקומם.

אף השמים מקטרגים אותו והארץ מתאייבת (פירוש
רבינו מיוחס בן אליהו על ספר איוב, הדרום, חוב' כג,
עמ' 108, תשכ"ו).

אֵין, לשון רבים; יֵשׁ, לשון רבים.
וְיָד כָּל הַגּוֹיִם שָׁם בְּדָמָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְאֵינִי (אֶצְגִּיבֶנּוּבָרָה,
רחובות הנהר, שח).

אֶכְזָבֶת - אכזבה.
חֶלֶף הַזֶּמֶר... יָמֵי חֶלְדָּן נוֹשְׁמִים אֶכְזָבֶת (יֵל בִּיאֶלֶר,
אשדות ימים, עמ' 206).

אֱלֹהֵי־ל - אלוה קטן, עֵד אֱלִיל מִן אֵל.
כָּל בַּעַל פְּעוֹר לֹעֵז - אֱלֹהֵי־ל (אֶצְגִּיבֶנּוּבָרָה, רחובות
הנהר שיג).

אֶלְנָח - לא נח, אֵין לוֹ מְנוּחָה.
אֶלְנָח לְבִי, אֵל יִשְׁקוּט, אֵיכָה אוֹכֵל שְׂאֵת (יֵל בִּיאֶלֶר,
אשדות ימים, עמ' 3).

אֶלְמוֹנִיּוֹת - מצבו של האלמוני.
הִרְהוּ [הסיפור] מִשְׁתַּפֵּךְ אֶל נִבְכֵי הָאֱלֹמוֹנִיּוֹת (א'
קריב, שבעת עמודי התניך, עמ' 39).
אֵבֶן שׁוֹשֵׁן בְּמִילּוֹנוֹ הַחֹדֶשׁ מֵבִיא אֶת הַמֶּלֶךְ הַזֶּה בְּלִי מִבֹּאָה.

אֶמְלוֹת - אומללות.
וּמְחֻזְקִים אוֹתָם אֶצֶל בַּעֲלֵבּוֹנִים וְאֶמְלוֹתָם (א' קריב,
שבעת עמודי התניך, עמ' 95).

אֵנָה, הַפְּעִיל - גֵּרַם לְהֵאָנָה.
וְלֹא לְעוֹלָם לְנֶצַח יֵאָנִיָּה (קֶלֶר, "סיני", כרך לב,
חוב' א-ב, עמ' נד).

אַסְטֻנְסַת עֵד צָדִיק, צִדְקָת, נִקְבָּה מִן "אִיסְטֻנִּיס".
כִּי שִׁפְרָה הִיא בְּכָלֵל אַסְטֻנְסַת (שִׁמְשׁוֹן מִלְצֵר, "אַלֶּף",
קִצָּב).

אַפּוֹרְנִית – צִבְע אֶפּוֹר.
נֶהָר נֶעָרַם אַפּוֹרְנִית בְּנֶאֱק (אֲבֵרָהּם צִבִּי הַלִּוי, "הַדּוֹאֵר",
גִּיל' טו, כ"ד בִּשְׁבַט תש"א).

אַפְלוּלָא – אָף אִילוּלָא.
אֶפִּילוּלָא אוֹתוֹ מִטְבַּע מִקְרָאִי הַנּוֹתֵן מְקוֹם לְהִתְלֹת בּוֹ...
הָרִי "הַלּוֹךְ וְשׁוֹב" שֶׁל הַיּוֹם יֵשׁ לוֹ גּוֹרְמִים שֶׁהוֹלִידוּהוּ טִבְעִית
(אֶפְרַיִם דְּרוֹר, "לִשְׁנֵנוּ לַעַם", מַחְזוֹר ד', קוֹנְטֵרַס ב (לד),
עמ' 30).

אֶפֶל, נִתְפַּעֵל.
לֹא נִתְאַפְּלָה כְּמִלּוֹא נִימָה (הֶרֶב שִׁמְחָה אֶלְבֵּרֵג, "וּוֹרֶשָּׁה
שֶׁל מַעֲלָה", רַעָא).

אֶפֶן, פֻּעֵל.
אִישְׁרָתָהּ כִּישְׁרוֹן גּוֹאֵל / בְּשִׁמְעַ מְאֻפָּנֵן אֵל (יִדִּיעוֹת
הַמִּכּוֹן לַחֲקֵר הַשִּׁירָה הָעִבְרִית, כֶּרֶךְ ב', רַכ־ח).
הַמַּהְדִּיר זֹלָאִי מִפְּרֵשׁ: "מִל' דָּבָר דְּבוּר עַל אֶפְנִי (מִשְׁלִי כֹה יֵא),
וּר־ל בְּבִשּׁוּרָה נֹאֵה וְטוֹבָה".

אַפְסָיָה – חוֹסֵר.
וְגַם מִפְּנֵי אֶפְסֵי יֵת הַפְּנָאִי וְטִרְדַּת יוֹמָא דְּשׁוּקָא (מַהְרֵם,
"סִינִי", כֶּרֶךְ לָא, חוֹב' יֵא-יב, עמ' שֶׁכ, הָעֵרָה 42).

אָרנף - האַרכה.

בדור אחר דור הספיק אַרנף צונם (יוסף מרקוס,
גזי שירה ופיוט, עמ' 75).

אַש - יסוד, משורש אשש.

עמון ומאָב אַש לַמְּזִירִים (כלב אפנדופולו, סיני,
כרך ל', עמ' צח). יש "ריתמוגו וירעדו אשי עולם" ("מגילת
ההודיות", ג' 35).

אַשְׁלֵת, צורת נקבה מן אַשֵּׁל - כינוי לאישה.

אַשְׁלֵת מְשׁוּלֵת מְקַבֵּת רֵאמָה כְּתָמָר (ר' שמואל השלישי,
אורלוגין 6, עמ' 151).

זילאי שם: שרה אמנו המשולה למקבת (יש' נא, א-ב) גבהה
כתמר.

אַשְׁנֵבֶת - אשנב.

בְּחֶשֶׁף אַשְׁנֵבֶת - לְהַנְבִּיט מֵאַרְנֵבֶת (מיוחס לרס"ג,
176).

זילאי מבאר: "בגלותך אשנב וחלון בשמים כדי לראות בצרתי
ולהצילני מארנבת (יץ). לְהַנְבִּיט, ג"ל שהוא כמו לְפַצּוֹתִי (ל'
פָּצַנִי והצילני). וכשם שפּוֹץ-פָּצָה משמש לשון דיבור ולשון הצלה,
כך כנראה נוב-נבה" (האסכולה הפייטנית של רב סעדיה גאון,
קנב).

אַתִּי - ראיית עצמו כאילו אנוכי הוא אָתָּה; אָנוּף - ראיית
הנוכח, כאילו הוא אָנוּכִי.

אינוך האתה ואיתי האנוכי (אבא גורדון, "הדואר",
גיל' כו 367, אדר תשט"ז).

(המשך יבוא)